

Аналітична записка

Роль молоді в молодіжній політиці України

Автор: Олександр СОФІЙ

ЕВРОПЕЙСЬКИЙ ДІАЛОГ
громадська організація

www.dialog.lviv.ua
dialog@dialog.lviv.ua
просп. Чорновола, 4, Львів, 79019

Зміст

Вступ

Формулювання проблеми

Предмет дослідження

Цільові групи молодіжної політики

Методологія дослідження

Основні питання дослідження

1. Молодіжна сфера
2. Сфера громадянського суспільства (молодіжна складова)
3. Сфера національно-патріотичного виховання (молодіжна складова)

Висновки

Що далі

Вступ

2020 рік є важливою віхою у проведенні розпочатих реформ в Україні та виконання міжнародних зобов'язань, зокрема вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. В сфері молодіжної політики – це не тільки проведення «Днів Європи в Україні», а зміна парадигми самої молодіжної політики – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі».

У 2020 році завершують свою дію низка молодіжних державних та регіональних стратегій і програм, завершується процес децентралізації. На сьогодні вже сформована державна та регіональні стратегії соціально-економічного розвитку країни до 2027 року, в яких «червоною ниткою» проходить теза про ключову роль молоді в побудові демократичної України.

В цих умовах важливо дослідити ефективність діючої на сьогодні молодіжної політики в Україні та запропонувати підходи для підготовки нових державних та регіональних молодіжних стратегій та програм.

Формулювання проблеми

Упродовж років незалежності в Україні молодіжна політика стала складовою державної політики та являє собою цілісну систему заходів, спрямованих на створення необхідних умов для свідомого вибору молодими людьми свого життєвого шляху.

Підвалини молодіжної політики в незалежній Україні було закладено з прийняттям Верховною Радою України Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (15 грудня 1992 року)¹ та Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (5 лютого 1993 року)², якими визначаються загальні засади створення умов соціального становлення та розвитку молоді, основні напрями реалізації державної молодіжної політики.

Окрім цих базових документів була сформована низка Указів та Розпоряджень Президента, які регламентують окремі аспекти державної молодіжної політики, зокрема щодо: підтримки молодіжних громадських організацій, забезпечення працевлаштування, розвиток молодіжного житлового будівництва, робота з обдарованою молоддю тощо. На виконання цих законів та указів періодично формувалися відповідні стратегії та державні та регіональні цільові програми.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>

Рефреном всіх вищезгаданих документів звучить гасло, що «Молодь є важливим елементом сучасного українського суспільства і ключовим фактором соціального та економічного прогресу країни, творчим та потужним ресурсом, що буде визначати напрямки уряду та політики».

На кожному етапі переформатування стратегічних документів, що стосуються молоді, проводилась інвентаризація проблем молоді, як правило – доступність освіти; зайнятість; погіршення стану фізичного і психічного здоров'я; забезпечення житлом; зовнішня трудова міграція, зростання рівня злочинності та правопорушень, зменшення інтересу до літератури, мистецтва, культурної спадщини тощо.

Регулярно відзначалися і проблеми механізмів реалізації державної молодіжної політики – недосконалість правового регулювання; низький рівень науково-методичного забезпечення процесу; низький рівень взаємодії центральних і регіональних/місцевих органів виконавчої влади та громадських об'єднань, які представляють інтереси молоді; нечіткість визначення прав і обов'язків молоді та суб'єктів, які беруть участь у реалізації державної молодіжної політики. Відповідно у державних та регіональних програмах фіксувалися шляхи подолання проблем.

Все це правильно. Однак є ще одна проблема, базова. Суть її полягає **в патерналістському характері молодіжної політики** в Україні, що проявляється у намаганнях контролювати та направляти розвиток молодих людей з боку дорослих протягом якомога довшого періоду. Хоча молодь і розглядається як «ресурс, що буде визначати напрямки уряду та політики», застосування патерналістського підходу призводить до того, що молодь розвивається так, як цього хочуть дорослі. Патерналістський підхід дуже чітко визначає бажання дорослих щоб «молодь, яку ми хочемо бачити» йшла шляхом, «яким ми хочемо».

Тому, які б чудові і інноваційні молодіжні стратегії і програми не розроблялися, патерналістський підхід буде нівелювати ефективність цих документів.

Предмет дослідження

Роль молоді в молодіжній політиці України

Цільові групи молодіжної політики

Молоде населення, на яке спрямована молодіжна політика України включає широкий спектр молодих людей, в першу чергу – за віковою ознакою. Відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», молодь – це *громадяни України віком від 14 до 35 років*. Неформально молодь поділяють на три вікові категорії: 14-17 років – в основному це школярі; 18-24 років – молоді люди, які отримали освіту в навчальних закладах I – IV рівнів акредитації, 25-29 років – молодь, що працює. Цікаво, що до цієї класифікації не входять молоді люди віком за 30 років, хоча вони теж охоплені законом про молодь. Така типологія певною мірою ілюструє нормативний життєвий шлях – тобто, що молоді люди повинні робити на певних етапах життя, а також хто повинен дбати про них.

Згідно Резолюції 2250 (UNSCR 2250) стосовно Молоді, Миру та Безпеки³ молодь визначається як особи віком від 18 до 29 років. Однак резолюція також визнає варіації термінології, які побутують на національному та міжнародному рівнях. Внаслідок цього, віковий діапазон у даній резолюції може широко інтерпретуватися між 15 та 29 роками, яке включає визначення ООН – між 15 і 24 роками.

Окрім вікової ознаки важливо розрізняти й широкий спектр категорій молоді. З одного боку, це – проблемна молодь, до якої належить ВІЛ-інфікована молодь, вулична молодь, молоді правопорушники,

³ <http://www.un.org.ua/ua/informatsiinyi-tsentr/2250/4158-vstup>

молоді люди з інвалідністю та діти-сироти. Такі молоді люди потребують конкретної допомоги та програм конкретного спрямування. Інша категорія складається з талановитої молоді, що має спеціальні навички та компетентності, можливо, майбутньої еліти країни.

Однак, серед широкого кола молоді, що є об'єктом молодіжної політики України, мало уваги приділяється значній кількості молодих людей, що знаходяться «посередині». Це так звані «пересічні» або «звичайні» молоді люди. Середня або «нормальна» група, до якої належить більшість молоді, також стикається з такими проблемами, як відсутність гідних робочих місць, відсутність інфраструктури для молодіжних заходів та відсутність можливостей самореалізації, особливо в сільській місцевості.

Методологія дослідження

Головною проблемою проведення пропонованого дослідження стало питання розгалуженості проблематики, пов'язаної із молоддю – це і забезпечення доступної освіти, і формування здорового способу життя, і забезпечення зайнятості молоді на ринку праці, і активізація участі молоді у суспільно-політичному житті, і сприяння інтеграції української молоді в європейське молодіжне співтовариство.

Окрім того, пошук стратегічних документів, пов'язаних із молодіжною політикою показав наявність принаймні 3-х стратегій - розвитку державної молодіжної політики, сприяння розвитку громадянського суспільства, національно-патріотичного виховання тісно пов'язаних між собою і які, в свою чергу, поділяються на галузеві концепції та плани реалізації.

В ході більш деталізованого аналізу, особливо за матеріалами експертних досліджень, у тому числі закордонних, намітилися 2 підходи – чи має молодіжна політика виступати у власному праві, як окремий пріоритет державної політики, чи бути «розчиненою» по галузях – освіта, ринок праці, житло, соціальний захист тощо.

Мета даного дослідження – не систематизувати всі наявні на сьогодні матеріали, що стосуються молодіжної політики в Україні, а вибрати в них ті сфери, які найбільш повно висвітлюють головне питання аналізу - роль молоді в молодіжній політиці України. Для цього матеріали дослідження були розбиті на 3 ключові розділи:

- молодіжна сфера;
- сфера громадянського суспільства;
- сфера національно-патріотичного виховання.

Матеріали кожного із розділів були проаналізовані за «класичною» схемою дослідження – законодавче поле, стратегічні документи, інституційне забезпечення та інструменти реалізації, включно із джерелами фінансування.

По кожному із розділів були зроблені висновки. Дослідження не містить рекомендацій, оскільки їх вироблення потребує більш глибоких розвідок і масштабних обговорень. Однак, ці висновки, особливо в частині аналізу молодіжної політики на регіональному рівні послужили основою для наступного дослідження – «Аналіз регіональної молодіжної політики», в якому на основі поглибленого аналізу даних, статистики, опитувань та обговорень, зокрема у Львівській області наводяться конкретні рекомендації для розробки нової обласної молодіжної програми.

В пропонованому дослідженні широко використані матеріали національних звітів з питань молодіжної політики; звітів, підготовлених українськими та зарубіжними аналітичними інституціями та незалежними експертами, особливо в частині проведених опитувань, статистичних даних, інтерв'ю із стейкхолдерами.

Основні питання дослідження

1. Молодіжна сфера

1.1. Законодавче забезпечення молодіжної політики

Україна належить до числа країн, в яких доволі довгий час існує розгалужене молодіжне законодавство. Воно сформувалося в перше десятиліття незалежності держави та різною мірою зазнало змін у наступний період. Концептуальна за своїм характером Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» належить до числа таких документів, що майже не змінювалися, зафіксувавши бачення державної молодіжної політики сформованого на початку 1990-х років в термінології того часу. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (ухвалено 5 лютого 1993 р.) зазнав значної кількості змін, отримавши нову редакцію в 2000 р., а в цілому – 22-х оновлень стосовно його основного змісту у вигляді окремих законів. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (ухвалений 1 грудня 1998 р.) у 2001 р. став предметом розгляду Конституційного Суду України, після чого частина статей була вилучена. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», ухвалений 21 червня 2001 р. як складовий елемент молодіжного законодавства поступово змінив свою спрямованість. У січні 2009 р. у новій редакції він став законом «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», що зробило його більш віддаленим від молодіжної політики та наближеним до соціальної політики.

Необхідність змін до молодіжного законодавства диктується наступними чинниками:

- нові потреби практики реалізації молодіжної політики в Україні;
- вплив вже внесених змін до українського законодавства (як молодіжного, так й іншого);
- посилення впливу молодіжного сектору Ради Європи;
- зобов'язання по Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Ця потреба змін була використана українськими політиками, які ініціювали проект «Закону про молодь» у грудні 2015 року⁴. На думку авторів законопроекту «українська молодь повинна мати можливості та механізми самореалізації в державі, впливати на ухвалення рішень» (детальніше про нововведення – у *додатку 1*). 29 серпня 2019 року проект закону було відкликано, за словами ініціаторів – «головна проблема була в тому, що закон розроблявся для молоді без участі самої молоді»).

У вересні 2019 року був поданий новий проект «Закону про молодь»⁵. На думку авторів законопроекту має змінити філософію молодіжної політики України, починаючи від структури молодіжних організацій, закінчуючи питаннями фінансування. Головна ідея закону – жодного рішення для молоді без молоді. Для її втілення передбачено створення спеціальних інституцій, які братимуть безпосередню участь у виробленні молодіжної політики, зокрема Національного форуму з питань молоді (детальніше про нововведення – у *додатку 2*).

Однак, у Висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України від 05.09.2019 р. визначено, що позитивні напрацювання, які містяться у цьому законопроекті, можуть бути оформлені у вигляді змін та доповнень до чинного законодавства, у зв'язку з чим не має потреби у прийнятті окремого закону.

Важливо також відзначити, що законодавство щодо забезпечення молодіжної політики в свою чергу являється складовою більш загального законодавчого поля, яке стосується розвитку громадянського суспільства в Україні.

⁴ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=57368

⁵ https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66700

1.2. Стратегічні документи молодіжної політики

На національному рівні у молодіжній сфері на сьогодні діє *Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року (від 27 вересня 2013 року з оновленнями)*⁶, яка визначає 6 пріоритетів:

1. Формування здорового способу життя молоді
2. Забезпечення зайнятості молоді на ринку праці
3. Забезпечення молоді житлом
4. Активізація участі молоді у суспільно-політичному житті шляхом:
5. Забезпечення доступної освіти
6. Сприяння інтеграції української молоді в європейське молодіжне співтовариство

Також вже розроблена і проходить етап громадських обговорень Стратегія розвитку молодіжної політики до 2030 року, де відзначено, що патерналізм залишається характерною рисою всіх вікових груп в суспільстві, включно з молоддю. Стратегія передбачає зміну вікового визначення молоді - молоддю вважаються молоді люди віком від 12 до 29 років та визначено основні вікові категорії:

- до 10 років, де дитина потребує насамперед люблячого безпечного середовища, допомоги у формуванні основних соціальних навичок і основних освітніх компетенцій, ментального здоров'я та основ здорового життя. Зокрема, гігієни, здорового харчування, фізичної активності, безпечного поводження з гаджетами, мережею Інтернет тощо;
- 11-13 років, де молоді люди досягають початкової соціальної і психологічної самостійності для взаємодії в групах. У них формується основа для самостійного, критичного мислення і незалежних дій, здатності обґрунтовувати та відстоювати свою думку, керувати своїми емоціями та розуміти емоції інших;
- 14-18 років – вік активної амбіційності, підприємливості та орієнтованості на досягнення. У цей період відбувається окреслення сфери професійних інтересів, а також відбуваються перші спроби взаємодії з системою врядування, суспільними інститутами, з'являється громадянська суб'єктність;
- 18-25 років – період коли молода людина вже має у розпорядженні певні матеріальні ресурси, але ще немає усталених зобов'язань. Це час пошуку шляхів самореалізації та проявів активізму. Це вік пошуку можливостей інтеграції в суспільство за межами близьких друзів і родини, пошуку першого постійного робочого місця, прояву підприємницької ініціативи. Це також період ризикової поведінки та вразливості, коли молода людина дає собі раду з першими серйозними невдачами і вчиться адаптивній поведінці. Це час закріплення лідерських навичок.

Основними пріоритетами нової стратегії визначено:

- *безпека* - підвищення безпечності середовища і посилення спроможності молоді давати раду з викликами середовища;
- *здоров'я* - формування і підтримка здорового способу життя, що включає гігієну, здорове харчування, фізичну активність, безпечне поводження з гаджетами та мережею Інтернет, ментальне здоров'я тощо;
- *спроможність* - підвищення рівня участі молоді, посилення конкурентоспроможності молоді у межах країни та на глобальному рівні, розвиток волонтерства, громадянських та управлінських компетентностей;
- *інтегрованість в українське суспільство та світ* - підвищення мобільності, соціальної і культурної включеності в українське суспільство та глобальний світ, що передбачає обізнаність щодо життя один одного, спілкування та обмін знаннями і досвідом, відсутність бар'єрів для самореалізації.

⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>

Вищезначені пріоритети поширюються на всі вікові категорії. Для кожного етапу переходу молоді від дитинства до дорослості пріоритети реалізуються через заходи та дії, що враховують особливості життя молодих людей.

Варто зазначити, що пріоритети Стратегії-2030 повністю відповідають пріоритетам Стратегії молодіжної політики ЄС "Молодь – інвестування і розширення можливостей", а саме: освіта, зайнятість, творчість та підприємництво, соціальна інтеграція, охорона здоров'я, спорт, громадська участь та волонтерство.

В окремому розділі «Механізми підтримки молодіжних ініціатив» Стратегії розвитку молодіжної політики-2030 підкреслюється, що цей механізм має передбачати можливість залучення коштів державного та місцевих бюджетів і інших джерел, не заборонених законодавством, а також повинен:

- підтримувати на конкурсній основі інститути громадянського суспільства, що реалізують пріоритети Стратегії;
- передбачати здійснення аналізу, моніторингу та оцінки відповідності, якості та результативності виконання підтриманих проєктів та програм;
- передбачати фінансову підтримку для реалізації проєктів молодих активістів;
- передбачати створення, розвиток та підтримку молодіжних центрів.

У Рекомендаціях "14 Пунктів" Національної молодіжної ради України до Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2030 року⁷ визначено чинники, які мають бути враховані в стратегії по 14 напрямках, зокрема щодо покращення умов проведення молодіжних конкурсів, участі молоді в розробці і впровадженні регіональних і місцевих стратегій соціально-економічного розвитку, створення молодіжного пріоритету в Державному фонді регіонального розвитку (ДФРР) тощо.

1.3. Інституційне забезпечення молодіжної політики

Відповідальність за розробку та реалізацію молодіжної політики покладено на Міністерство культури, молоді та спорту (МКМС) України. Варто відзначити, що згідно з постановою Кабміну № 829 від 2 вересня 2019 року⁸ Міністерство інформаційної політики (МІП) України було перетворено у Міністерство культури, молоді та спорту України, а Міністерство культури та Міністерство молоді і спорту – ліквідовані. Новостворений МКМС відповідає за наступні сфери суспільного життя:

- мистецтво і креатив (театр, музика, кіно, книги, бібліотеки, цирки, мистецька освіта);
- культурна спадщина (охорона і облік культурної спадщини, музеї, заповідники);
- спорт (масовий спорт і спорт високих досягнень);
- медіа та інформаційна безпека (медіа, інформаційна безпека та протидія інформаційній агресії);
- благодійність і волонтерство (благодійність, волонтерство, меценатство);
- релігійна і етнонаціональна політика (релігія, державна мова, культурна інтеграція національних меншин);
- гуманітарна та інформаційна політика ТОТ (культурна та інформаційна реінтеграція тимчасово окупованих територій);
- *молодіжна політика (залученість молоді);*
- туризм (розвиток місць тяжіння, промоція внутрішнього і зовнішнього туризму).

В цій ситуації, коли один орган (МКМС) охоплює достатньо широке коло сфер суспільного життя наявний ризик, що питання молодіжної політики може «загубитися» серед інших.

⁷ <http://nycukraine.org/wp-content/uploads/2019/03/Strategiya-molodizhnoyi-politiki-2030-2.pdf>

⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/829-2019-%D0%BF>

Лісабонська декларація з молодіжної політики та програм закликає держави вносити молодіжні питання до загальних стратегій (а не лише розробляти окремий документ щодо молоді). У Стратегії ЄС щодо молоді від держав вимагають забезпечити координацію між молодіжною політикою та політикою в інших сферах (освіта, зайнятість, охорона здоров'я тощо).

Інші міністерства не приділяють належної уваги питанням молоді. Не має чіткого бачення, як повноваження та заходи цих міністерств можуть бути пов'язані з національними пріоритетами та заходами з реалізації молодіжної політики. Міністерства також не здійснюють послідовної та сталої координації своїх заходів для внесення молодіжних питань до переліку питань діяльності уряду в усіх галузях. Тому існує ризик, що питання та проблеми певних цільових груп можуть лишатися поза увагою, а ресурси – розподілятися неефективно, оскільки уряд не має стратегічного бачення, над втіленням якого всі міністерства працювали б разом.

24 грудня 2019 року Постановою Кабінету міністрів України⁹ було затверджено Положення про Державне агентство розвитку молоді та громадянського суспільства України (Держагентство молоді) та внесено зміни до Положення про МКМС. Постанова прийнята в рамках продовження реформи державного управління в частині розмежування функцій формування-стратегування і реалізації політик. Відповідно до цих змін Держагентство молоді є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується МКМС. При цьому міністерство формує, а Держагентство молоді реалізує державну політику у:

- молодіжній сфері;
- сфері національно-патріотичного виховання;
- сфері розвитку громадянського суспільства.

На рівні Верховної Ради України діє Комітет з питань молоді і спорту. Відповідно до Постанови Верховної Ради України "Про перелік і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання" (від 29.08.2019р. №19-ІХ) до його відання віднесено:

- державна молодіжна політика;
- національно-патріотичне виховання;
- фізична культура та масовий спорт;
- спорт вищих досягнень та спортивна діяльність;
- регулювання використання коштів на розвиток спорту, отриманих від лотерей.

Згідно Постанови постанов Кабінету Міністрів України від 20 березня 2019 року було створено державну установу «Всеукраїнський молодіжний центр»¹⁰. На центр покладається організаційно-правове, методичне та інформаційне забезпечення діяльності регіональних центрів. Крім того, центр опікуватиметься проведенням міжнародних та всеукраїнських заходів щодо виконання пріоритетних завдань у молодіжній сфері, задоволенням потреб молоді, упровадженням кращих міжнародних практик, інновацій тощо.

Також важливою інституцією реалізації молодіжної політики на національному рівні являються Парламентські слухання у Верховній Раді України за ініціативою Комітету з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму (на сьогодні - Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики). За результатами таких слухань схвалюються Постанови про рекомендації, які адресуються Кабінету Міністрів України, місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування. Однак, часто подібні Постанови не приймаються, прикладом чого може служити розгляд питання про становище молоді в Україні на тему: "Формування та реалізація державної молодіжної політики в

⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1171-2019-%D0%BF>

¹⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2019-%D0%BF>

Україні в умовах децентралізації¹¹, одержаний Верховною Радою у грудні 2017 року і не прийнятий депутатами у лютому 2019 року.

Молодіжні організації

Розвиток молодіжної політики багато в чому залежить від того, наскільки ефективно молодь реалізує свої права для захисту власних інтересів. Законодавство, направлене на регулювання діяльності молодіжних організацій, на сьогодні не є бездоганним, але важливим є те що, воно закріплює практично всі демократичні принципи та механізми для їхньої статутної діяльності. Специфіка функціонування молодіжних організацій пов'язана передусім із процесами становлення громадянського суспільства, євроатлантичної інтеграції України, а також з поширенням закордонних грантів та молодіжних ініціатив на території держави.

В таблиці 1 наведена динаміка кількості громадських об'єднань в Україні у 2013–2018 роках (починаючи з 2015 р. в Державній службі статистики України відсутні дані щодо кількості молодіжних і дитячих громадських організацій)

Таблиця 1

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Громадські організації	74500	77286	75828	70321	75988	80461
Молодіжні громадські організації	5450	4765	-	-	-	-
Відсоток молодіжних організацій	7,3	6,2	-	-	-	-

Джерело: складено за даними ЄДРПОУ Державної служби статистики України за відповідні роки

На сьогодні в Україні переважає неформальна громадянська активність молоді. На противагу зростанню громадянської активності молоді, що спостерігається останнім часом, участь молодих людей у громадських молодіжних об'єднаннях залишається (як і в попередні роки) дуже низькою. Згідно з результатами опитування «Молодь України – 2018»:

Знають про існування молодіжних організацій в Україні 21,4 % молодих людей, а близько 2 % беруть або брали участь у їхній роботі.

Роль міжнародних організацій

Україна здійснює постійне міжнародне співробітництво та взаємодію з міжнародними організаціями та іншими країнами для вирішення нагальних проблем, пов'язаних із захистом молоді, в тому числі з ПРООН, ВООН, ФН ООН, ЮНЕЙДС, ЄС, Британською Радою, МОП та іншими міжнародними благодійними організаціями та фондами. Як правило міжнародні організації фінансують та реалізують проекти в Україні та у містах та місцевих громадах переважно у сфері підвищення активної участі молоді, охорони здоров'я та питань забезпечення прав людини (дискримінація, гендерна рівність, ВІЛ).

Більшість із міжнародних організацій здебільшого намагаються «вписатися» в наявні пріоритети молодіжної політики та підтримувати Уряд у вирішенні нагальних питань. Позитивним є те, що діяльність багатьох міжнародних проектів спрямовується на розвиток сільських громад та підвищення ініціатив громадян на місцевому рівні (тим самим заповнюючи наявний «розрив» у громадських заходах молодіжної політики).

З боку представників міжнародних організацій було зазначено два питання, на які необхідно звернути увагу: покращити співпрацю між міжнародними організаціями та місцевими органами влади,

¹¹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=7383&skl=9

а також проводити більше обговорень на центральному рівні щодо ефективності міжнародної підтримки у контексті реальних потреб державної молодіжної політики.

1.4. Інструменти реалізації молодіжної політики

Програми

Основним інструментом виконання національних стратегій в Україні є відповідні державні програми, зокрема «Молодь України» – на 2004-2008 роки (18 січня 2005 року), на 2009-2015 роки (28 січня 2009 року), на 2016-2020 роки (18 лютого 2016 року).

На сьогодні діюча Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період 2016-2020 роки (від 18 лютого 2016 року) реалізується через Державну програму «Молодь України 2016-2020 та План заходів з виконання програми на 2016-2020 роки. Порівняння пріоритетів Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року, Державної програми «Молодь України 2016-2020 та Плану заходів з виконання програми на 2016-2020 роки, наведене у *додатку 3* засвідчило, що всі пріоритети Стратегії відображені у Програмі та заходах Плану.

Важливо відзначити, що подібні Плани заходів з виконання Програм не тільки формально відповідають пріоритетам стратегій, але й підтверджені реальними джерелами фінансування та відповідальними виконавцями – розпорядниками бюджетних коштів як на національному, так і регіональному рівнях.

Державою було заплановано виділення спеціальних коштів на реалізацію даної програми з державного та місцевого бюджетів. У таблиці 2 наведено прогностичні обсяги та джерела фінансування програми «Молодь України» на 2016—2020 роки.

Таблиця 2
млн.грн.

Джерела фінансування	Всього	За роками				
		2016	2017	2018	2019	2020
Державний бюджет	186,3	8,8	15,1	53,7	52,4	56,3

Таким чином, можемо спостерігати, що обсяг фінансування реалізації програми "Молодь України" має тенденцію до зростання. Однак, незважаючи на значну кількість заходів програми, молодіжна політика займає лише 1,8% у бюджеті МКМС (за 2019 рік). Зазначені цифри добре ілюструють, наскільки «пріоритетною» є ця сфера для Уряду (дані «Дорожня карта реформ 2019-2023 рр. експертів коаліції громадських організацій «Реанімаційний Пакет Реформ»)¹².

Одним із ефективних механізмів реалізації програми є проведення конкурсів на національному та регіональному рівнях з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1049. Результати – реалізовані проекти, які стосуються молодіжної проблематики (дивись нижче).

Конкурси

Пошук джерел фінансування для реалізації проектів – один з найскладніших викликів, з якими стикається громадська організація у своїй діяльності. В Україні до найважливіших джерел фінансування, якими користуються громадські організації, належать: бюджетні кошти (центрального та місцевого бюджету); неурядові кошти (приватні, громадські, закордонні); спонсорські кошти (індивідуальні, підприємства); власні кошти організації (членські внески, господарська діяльність). Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» закріплює право дитячих і молодіжних громадських організацій на фінансову підтримку з боку держави і вказує, що державний та місцеві бюджети повинні передбачати видатки на реалізацію їхніх програм.

¹² <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/DKR-RPR-2019-2023.pdf>

Одним із механізмів розподілу бюджетних коштів є всеукраїнський Конкурс з визначення програм, проектів (заходів), розроблених громадськими організаціями, для виконання яких надаватиметься державна фінансова допомога. Порядок проведення конкурсу регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1049 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 194). Даний Порядок установлює процедуру організації та проведення конкурсу та проведення моніторингу стану їх виконання.

В таблиці 3 наведені пріоритетні завдання Конкурсу за 2012-2020 роки

Таблиця 3

2012–2015	2016–2020
Створення умов для інтелектуального самовдосконалення молоді, творчого розвитку особистості.	
Утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей.	Формування громадянської позиції.
Пропаганда та формування здорового способу життя.	Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді.
Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді.	Створення умов з метою працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді).
Інтеграція українських молодіжних організацій до відповідних європейських і світових організацій	Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва.
	Забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб.

В *додатку 4* наведена статистика Конкурсу за 2012-2020 роки. Підсумовуючи результати цього Конкурсу можна стверджувати, що безумовним лідером до 2016 року являвся пріоритет «Утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей» (35,6% до загальної кількості поданих заявок), а після 2016 року – «Формування громадянської позиції» (56%). На протязі всіх років аутсайдером є пріоритет «Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва» (4,9%).

Окрім вищеприписаного Конкурсу на національному рівні проводяться інші всеукраїнські конкурси серед молодіжних громадських організацій, серед яких можна відзначити найбільш характерні: Всеукраїнський конкурс бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді (2013-2016), національний конкурс «Молодіжна столиця України» (2017-2020), «Конкурс кращих практик молодіжної роботи в Україні» (2017-2020). На офіційному сайті Міністерства культури України та Міністерства молоді і спорту України (МКМС) присутня «Платформа відкритих конкурсів»¹³.

Одним із основних підсумків цих Конкурсів являється визначення інтересів молоді – тобто напрямів, за якими подається найбільша кількість заявок. Так, за результатами Конкурсу кращих практик молодіжної роботи в Україні лідерами виявились такі пріоритети:

- підтримка молодіжних проектів та ініціатив — 44,51%;
- розвиток механізмів забезпечення участі молоді у житті громади — 41,62%;
- волонтерство — 32,37%.

¹³ <https://mkms.gov.ua/content/platforma-vidkritih-konkursiv.html>

Більш детальна інформація щодо змісту реалізованих проектів наводиться в каталозі «Кращі практики молодіжної роботи в Україні»¹⁴.

Як і на всеукраїнському молодіжному Конкурсі нечисленними є й конкурсні проекти, пов'язані з євроінтеграційними процесами - 2% від загальної кількості практик (на національному рівні немає, 3% регіональних, 2% місцевих практик).

2. Сфера громадянського суспільства (молодіжна складова)

2.1. Нормативно-правове забезпечення

В Україні наявна низка нормативних актів, відповідно до яких здійснюється та планується державна політика у сфері взаємодії влади та громадянського суспільства. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки є засадничим документом державної політики розвитку громадянського суспільства (ГС), одним із основних пріоритетів якої є формування сприятливого законодавства для створення, діяльності та участі організацій громадянського суспільства (ОГС) у підготовці та реалізації політичних рішень органів виконавчої влади після Революції Гідності, яка відкрила новий етап в історії розвитку громадянського суспільства, продемонструвала вплив громадськості, у тому числі молоді на суспільно-політичні перетворення.

2.2. Стратегічні документи

Як вже згадувалось на національному рівні в сфері громадянського суспільства чинною на сьогодні є Національна стратегія сприяння розвитку ГС. Окрім сприяння формуванню сприятливого законодавства для ОГС Національна стратегія декларує 4 пріоритети, які співзвучні із пріоритетами Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року.

Безумовно, що участь самої молоді прямо чи опосередковано стосується всіх пріоритетів обох стратегій. Однак більш детальна розшифровка пріоритетів цих стратегій, яка наведена у *додатку 5*, дає розуміння, що з поміж всіх завдань пріоритетів, які максимально дають молоді реально проявити ініціативу є участь в конкурсах, як одному із ефективних інструментів реалізації стратегії.

У 2020 році завершується період реалізації Національної стратегії сприяння розвитку ГС на 2016-2020 роки. Стратегії розвитку ГС (чи її проекту) на сьогодні не має.

У дослідженні «Аналіз державних стратегічних документів щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) до 2030 року»¹⁵ зазначається, що «через недостатній розвиток інститутів, які могли б забезпечувати реалізацію ЦСР на основі активності мереж громадянського суспільства і бізнесу, основну роль у цій сфері в Україні відіграє уряд». Цей факт красномовно свідчить про рівень розвитку ГС в Україні.

2.3. Інституційне забезпечення

Необхідною умовою державного регулювання відносин у сфері розвитку громадянського суспільства є нормативне визначення його суб'єктного складу. З прийняттям Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства і Постанови Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 р. було затверджено порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади і фактично закріплено систему ОГС як суб'єктів формування та реалізації державної політики.

¹⁴ <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/326/youth-2018.pdf>

¹⁵ https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/RIA_complete%20report_ukr.pdf

Серед сучасних інституціоналізованих практик взаємодії органів влади з громадськістю у виробленні й реалізації публічної політики можна виокремити дві основні категорії.

1. *Ініціатива громадськості*: участь у розробленні і обговоренні проектів нормативно-правових актів; громадські бюджетні ініціативи; діяльність асоціацій, громадських рад, консультативно-дорадчих органів, експертно-аналітичних структур, комісій, інноваційних платформ; функціональне представництво; громадський контроль за діяльністю влади тощо.
2. *Ініціатива належить владним інституціям*: підтримка діяльності громадських організацій; організація діяльності державно-громадських фондів; залучення громадських об'єднань, на основі укладених з органами влади договорів, до надання соціальних послуг населенню; співпраця органів влади і громадськості в процесі підготовки та перепідготовки службовців та громадських діячів тощо.

Відповідно до Указу Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 26 лютого 2016 року¹⁶ було створено Координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства як консультативно-дорадчий орган при Президентові України¹⁷. Мета створення — забезпечення діяльності Президента України щодо реалізації державної політики та впровадження системних заходів, спрямованих на: формування сприятливого середовища для дальшого становлення в Україні громадянського суспільства, підвищення ролі його інститутів у здійсненні державної політики, досягнення європейських стандартів забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина.

Також на всіх рівнях публічної влади, у тому числі центральних органів виконавчої влади діють Громадські ради згідно Постанови Кабміну від 3 листопада 2010 року, що містить, зокрема Типове положення про громадську раду¹⁸. В цілому діяльність Громадських рад є неефективною – ОГС беруть участь для статусу та окремих привілеїв, а держоргани використовують ради для беззастережного схвалення з боку громадськості власної діяльності та ініціатив. Після Революції Гідності старі громадські ради розпустили окремо виданою постановою Кабміну, а склад нових обмежили 35 членами. Проте можливості для "рейдерства" рад залишилися, а їхні повноваження звужені до мінімальних (та їх достатньо, щоб декларувати - є механізм, який залучає громадянське суспільство до формування державної політик). На сьогодні Мін'юст розробив проект нового Типового положення про Громадські ради.

На виконавчому рівні супровід заходів щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку ГС забезпечують відповідні структурні підрозділи центральних органів виконавчої влади згідно щорічних Розпоряджень Кабінету Міністрів України¹⁹.

2.4. Інструменти розвитку громадянського суспільства

Основним інструментом впровадження Національної стратегії сприяння розвитку ГС в Україні на 2016-2020 роки являється План заходів з її виконання, який затверджується щорічно відповідними розпорядженнями Кабінету Міністрів України. Порівняння пріоритетів Стратегії та заходів Плану її реалізації, наведене у *додатку 6* демонструють їх повну взаємну відповідність.

Щорічно на виконання заходів Плану реалізації Національної стратегії готуються відповідні звіти Кабінету Міністрів України²⁰ та Національного інституту стратегічних досліджень²¹, які наведені у *додатку 7*.

Ключовим висновком цих звітів, зокрема в частині молодіжної політики, можна вважати той факт, що проблемами молодіжних ОГС і надалі залишаються: брак фінансування; низький рівень співпраці ОГС із бізнесом; недостатня кваліфікація персоналу ОГС. Відповідно, важливими завданнями на

¹⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>

¹⁷ <https://civil-rada.in.ua/about-us>

¹⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>

¹⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/657-2019-%D1%80>

²⁰ https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_spryannia/proekt-zvitu2019-rik.pdf

²¹ <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/gromadyanske-suspilstvo-ukraini-politika-spryannya-ta-zaluchennya>

подальше є питання розширення можливостей держави щодо розширення фінансування молодіжних ОГС.

Незважаючи на позитивні тенденції щодо збільшення бюджетів на виконання заходів Плану реалізації Національної стратегії, ефективність державного фінансування ОГС все ще залишається недостатньою. Серед основних перешкод необхідно назвати брак інструментів співпраці органів виконавчої влади з ОГС у процесі планування напрямів та обсягів державного фінансування. Щороку Закон «Про Державний бюджет України» визначає суму фінансування для співпраці з ОГС та їх розподіл без будь-якого узгодження між відповідними установами та без попереднього планування в межах державного бюджету.

У 2019 році на запит Секретаріату Кабінету Міністрів України був підготовлений звіт «Моніторингове дослідження. Імплементация Національної Стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки»²² в рамках впровадження проекту Ради Європи «Сприяння участі громадян у демократичному процесі прийняття рішень в Україні». У рамках цього дослідження було здійснено аналіз документів, пов'язаних із Національною стратегією та Планом заходів 2016-2019 років на виконання цієї Стратегії. Також було здійснено дослідження впровадження Стратегії на регіональному рівні. Зокрема були проаналізовані Волинська, Одеська, Сумська та Харківська області. Були напрацьовані рекомендації майбутнім розробникам нової Стратегії, зокрема:

1. Визначити коло організаційно-правових форм юридичних осіб, які належать до ОГС.
2. Визначити критерії виконання завдань та заходів.
3. Встановити чіткі терміни подання пропозицій до Планів заходів.
4. Здійснити часове планування заходів та виконання Стратегії.
5. Узгодити національний та регіональний виміри Стратегії.
6. Створити централізований бюджет виконання Стратегії.
7. Забезпечити представництво регіональних ОГС в Координаційній раді.
8. Розширити повноваження Координаційної ради, надавши їй можливість визначати виконання завдань та заходів.
9. Визначити орган, відповідальний за імплементацию та координацію Стратегії, з тим, щоб особа відповідальна з імплементацию Стратегії займала посаду рівня віце-прем'єра.
10. Врахувати реформу місцевого самоврядування, з тим, щоб залучити до виконання Стратегії об'єднані територіальні громади.

Конкурси

Єдиного всеукраїнського Конкурсу сприяння розвитку ГС в Україні на сьогодні не має. Постановою КМУ від 12 жовтня 2011 р. «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка»²³ були унормовані процедури державної допомоги через відкриті конкурси під егідою різних міністерств і відомств, зокрема:

Міністерства молоді та спорту:

- конкурс з визначення програм (проектів, заходів), розроблених молодіжними та дитячими громадськими організаціями;
- конкурс з визначення проектів національно-патріотичного виховання, розроблених інститутами громадянського суспільства

Державної служби ветеранів війни та учасників АТО:

²² <https://parlament.org.ua/2019/12/09/monitoryngove-doslidzhennya-implementatsiya-natsionalnoyi-strategiyi-spryyannya-rozvytku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrayini-na-2016-2020-roky/>

²³ <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1049-2011-%D0%BF>

- конкурс з визначення програм (проектів, заходів), розроблених всеукраїнськими громадськими об'єднаннями ветеранів.

Українського культурного фонду:

- конкурси державної фінансової підтримки ініціатив у сфері культури та креативних індустрій.

3. Сфера національно-патріотичного виховання (молодіжна складова)

3.1. Нормативно-правове забезпечення національно-патріотичного виховання

В Україні національно-патріотичне виховання (НПВ) є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей, формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей. НПВ є важливим засобом громадянської освіти.

Стратегія національно-патріотичного виховання (Стратегія НПВ), затверджена Указом Президента України від 18 травня 2019 року²⁴ є засадничим документом державної політики в сфері національно-патріотичного виховання та громадянської освіти. Національно-патріотичне виховання охоплює усі сфери життєдіяльності суспільства, насамперед освіту і науку, *молодь* та сім'ю, культуру і мистецтво, рекламу, профорієнтацію на військові спеціальності, відновлення та збереження національної пам'яті, краєзнавство, туризм, охорону довкілля, фізкультуру і спорт, цивільну оборону, безпеку і оборону України, зв'язки із закордонним українством.

3.2. Стратегічні документи національно-патріотичного виховання

На виконання Стратегії НПВ на сьогодні розроблений проєкт Плану дій її впровадження на 2020-2025 роки. Ці документи замінили Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки та План заходів впровадження на 2017-2020 роки.

В *додатку 8* наведено порівняння напрямів цих стратегій, яке засвідчило, що нова Стратегія НПВ в значній мірі посилила окремі напрями Стратегії 2016 - 2020, зокрема в *частині підтримки молодіжних ініціатив та інституцій, їх участі в розробці нормативно-правової бази*, а саме:

- сприяння створенню центрів НПВ та розвитку напрямку НПВ у молодіжних центрах;
- створення сприятливих умов для діяльності молодіжних організацій, насамперед для розвитку *пластового руху в Україні та Спілки Української Молоді*, що відновили свою діяльність в Україні із здобуттям незалежності;
- розроблення рекомендацій для роботи установ та закладів національно-патріотичного спрямування, інших організацій, які здійснюють проєкти (заходи) НПВ, та надання підтримки таким установам, закладам та організаціям

Також нова Стратегія НПВ поширює дію на всі вікові групи, а не лише на дітей і молодь.

Відповідно до Стратегії НПВ один із суб'єктів політики НПВ – Міністерство освіти і науки України 29 липня 2019 року затвердило власну Концепцію НПВ дітей і молоді, та план заходів щодо її реалізації²⁵. Окремими напрямами реалізації цієї Концепції визначено:

- впровадження громадянської освіти в Україні у відповідності до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, інших документів з розвитку громадянської освіти;
- реалізацію положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру "Сокіл" ("Джурра") та плану заходів з його реалізації;

²⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019>

²⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15/sp:max20>

- створення сприятливих умов, встановлених на законодавчому рівні, для діяльності молодіжних організацій, *насамперед для розвитку пластового руху в Україні та Спілки Української Молоді*, що відновили свою діяльність в Україні із здобуттям незалежності.

«Освітня» Концепція НПВ не дає особливого доступу самої молоді до ініціювання власних проєктів згідно задекларованих напрямів. Натомість проєкт Плану дій впровадження Стратегії НПВ на 2020-2025 роки декларує широкі можливості молодіжним ОГС задіяти свій потенціал, у тому числі через відкриті конкурси в таких видах діяльності як:

- розробка цільових обласних та місцевих програм з НПВ;
- організація проєктів і заходів з набуття компетенцій для осіб, що працюють в сфері НПВ;
- проведення разом з ОГС заходів національно-патріотичного спрямування у дитячих закладах;
- сприяння створенню центрів НПВ

3.3. Інституційне забезпечення національно-патріотичного виховання

На національному рівні основною інституцією, що відповідає за політику національно-патріотичного виховання є Міністерство молоді та спорту України. В структурі Міністерстві функціонує окремий відділ НПВ, який спрямовує свою діяльність на формування та розвиток загальнодержавної комплексної системи НПВ, враховуючи положення Стратегії НПВ. Міністерством у співпраці з представниками ОГС розроблено проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» та проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2020 – 2025 роки». Щорічно Міністерство готує розгорнутий звіт про виконання Плану дій щодо реалізації Стратегії, в якому акумульовані результати виконання Плану заходів НПВ усіма центральними та регіональними органами виконавчої влади, окрім Міністерства освіти і науки України (МОН).

В свою чергу МОН в своїй діяльності у сфері національно-патріотичного виховання керується Концепцією

НПВ в системі освіти України та Планом заходів щодо її реалізації, затверджених наказом МОН від 29.07.2019. Згідно Концепції НПВ національно-патріотичне виховання в системі освіти впроваджується шляхом реалізації Стратегії НПВ, плану дій щодо реалізації Стратегії, державних цільових програм з питань з НПВ (або програм, що пов'язані з національно-патріотичним вихованням), обласних, місцевих цільових програм з НПВ (або програм, що пов'язані з НПВ).

Таким чином, в сфері НПВ по суті наявні 2 ключові суб'єкти управління, діяльність яких недостатньо координується.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2015 р. було створено *Міжвідомчу комісію з питань національно-патріотичного виховання (Комісія)* як тимчасового дорадчого органу Кабінету Міністрів України. У складі Комісії - представники громадських патріотичних організацій України, представники Міністерства освіти і науки, Міністерства молоді та спорту, Міністерства інформаційної політики, Міністерства культури, Міністерства фінансів, Держприкордонслужби, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Міністерства внутрішніх справ, Нацполіції, СБУ, народні депутати, представники Українського інституту національної пам'яті. За час своєї роботи Комісія не продемонструвала значимих результатів.

11 грудня 2019 року Комітетом з питань молоді і спорту Верховної Ради України було проведено слухання з формування національної ідентичності та національно-патріотичного виховання як стратегічного напрямку державної політики України, де було повідомлено, що з 1 січня 2020 року повноцінно запрацює Державне агентство розвитку молоді та громадського суспільства, яке буде реалізовувати державну політику у сфері національно-патріотичного виховання, а також буде створено відповідну експертну групу у директораті самого Міністерства, яка буде формувати державну політику НПВ.

3.4. Інструменти реалізації політики національно-патріотичного виховання

Національно-патріотичне виховання в Україні здійснюється на основі Плану дій щодо реалізації Стратегії НПВ від 18 травня 2019 року. Ключовою проблемою Стратегії та Плану дій можна назвати неструктурованість пріоритетів та значну кількість заходів, що унеможлиблює здійснити оцінку їх ефективності. Щорічні звіти про виконання Плану дій, зокрема за 2019 рік²⁶ (290 аркушів) - це простий перелік виконаних заходів Міністерством молоді та спорту України, інших центральних органів виконавчої влади і обласних державних адміністрацій.

Достатньо ефективним інструментом реалізації Стратегії НПВ є Всеукраїнський конкурс з визначення проектів НПВ, розроблених ОГС, для реалізації яких надається державна фінансова підтримка (дивись нижче).

Незважаючи на позитивні тенденції щорічного збільшення бюджету на виконання Плану дій щодо реалізації Стратегії НПВ, ефективність державного фінансування ОГС все ще залишається недостатньою. Серед основних перешкод необхідно назвати збереження традицій надання органами виконавчої влади бюджетних коштів ОГС без конкурсу. Так, у 2018 р. без конкурсних процедур було надано 336,3 млн грн, серед яких майже 80 млн грн спрямовано на забезпечення статутної діяльності 5 організацій.

Непропорційність обсягів прямого та конкурсного бюджетування мав місце і в урядових програмах 2019 р. Так, згідно з бюджетною програмою на фінансову підтримку «Пласту» Мінмолодьспорт надав 7 млн грн, а на весь конкурс у сфері НПВ, за яким визначено 40 проектів-переможців – 8 млн грн.

Конкурси

Як вже згадувалось вище в системі національно-патріотичне виховання із 2018 року в Україні діє Всеукраїнський конкурс з визначення проектів національно-патріотичного виховання. Узагальнена інформація щодо Конкурсу наведена у таблиці 4.

Таблиця 4

2018	2019	2020
Пріоритети		
1. Формування ціннісних орієнтирів та утвердження національно-патріотичної свідомості дітей та молоді		
2. Популяризація національної духовно-культурної спадщини.		
3. Підвищення рівня знань про видатних особистостей українського державотворення та героїв боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність України.		
4. Ушанування пам'яті жертв окупаційних режимів, зокрема Голодомору 1932-1933 років і масових голодів 1921-1923 і 1946-1947 років, депортації кримсько-татарського народу.		
5. Збільшення чисельності членів громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на національно-патріотичне виховання дітей та молоді		
6. Збільшення чисельності молоді, що готова до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України		
7. Підготовка громадських активістів, які залучаються до організації і проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джурра").		
Загальна сума фінансування, млн. грн.		
4,0	8,0	
Сума фінансової підтримки одного проекту за рахунок коштів державного бюджету, тис. грн.		
350,0	400,0	500,0

²⁶ <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/47987>

Кількість поданих заявок		
59	102	Прийом конкурсних пропозицій до 14.03.2020
Кількість переможців		
30	40	-

Як видно із таблиці упродовж 3-х років незмінними залишаються пріоритети Конкурсу, позитивна динаміка загальної суми фінансування, суми гранту на один проект та кількості поданих заявок.

Висновки

У сфері молодіжної політики

1. В Україні існує розгалужене молодіжне законодавство, значна частина якого не змінювалась десятки років. Характерною ознакою в молодіжній політиці України є патерналістський підхід, одним із проявів якого є розширене вікове визначення молоді (14-35 років). Така ситуація створює низку проблем для ефективної роботи, оскільки різі вікові категорії молоді з різними потребами та інтересами потребують різних підходів. Такий широкий підхід до визначення поняття «молодь» не відповідає міжнародним та європейським стандартам та призводить до непослідовної та нескоординованої розробки молодіжних програм, недостатньої узгодженості під час розробки молодіжної політики та, вірогідно, до неефективного розподілу ресурсів. Можливим рішенням цього питання є закріплення в законодавстві звуженого вікового визначення молоді (14-29 років) та чіткого визначення в стратегічних документах вікових груп та, відповідно пріоритетів та механізмів реалізації заходів у відповідності до цих категорій.
2. Окрім законодавчого забезпечення ключовим інструментом реалізації політики являються стратегічні документи. На сьогодні проходить етап громадських обговорень Стратегія розвитку молодіжної політики до 2030 року. Пріоритети стратегії - безпека; здоров'я; спроможність та інтегрованість). Стратегія також акцентує роль фінансової підтримки на конкурсній основі молодіжних організацій громадянського суспільства (ОГС). При цьому стратегія недостатньо чітко визнає участь молоді у визначенні пріоритетів та плануванні заходів. Стратегії бракує прозорості та формальних перспектив щодо участі молоді в розробці політики ключових аспектів її життя.
3. Рекомендації Національної молодіжної ради України доповнюють положення стратегії, зокрема в питаннях покращення умов проведення молодіжних конкурсів, участі молоді в розробці і впровадженні регіональних і місцевих стратегій соціально-економічного розвитку, створення молодіжного пріоритету в Державному фонді регіонального розвитку (ДФРР) тощо.
4. Відповідальність за розробку та реалізацію молодіжної політики покладено на Міністерство культури, молоді та спорту (МКМС) України. При цьому інші міністерства не приділяють належної уваги питанням молоді. Міністерства також не здійснюють послідовної та сталої координації своїх заходів для внесення молодіжних питань до переліку питань діяльності уряду в усіх галузях. Тому існує ризик, що питання та проблеми певних цільових груп можуть лишатися поза увагою, а ресурси – розподілятися неефективно, оскільки уряд не має стратегічного бачення, над втіленням якого всі міністерства працювали б разом.
5. Можливо, першим кроком для вирішення нескоординованості роботи різних міністерств в сфері молодіжної політики стане створення Державного агентства розвитку молоді та громадянського суспільства України (24 грудня 2019 року). Можливість сконцентруватись у 3-х напрямках молодіжної політики (молодіжна сфера; сфера національно-патріотичного виховання; сфера розвитку громадянського суспільства) дасть можливість Агентству виступити координуючим органом в питаннях молоді між різними міністерствами і відомствами.
6. Діюча на сьогодні Стратегія-2020 розвитку державної молодіжної політики реалізується через Державну програму «Молодь України» та План заходів з її виконання. На сьогодні в цих

документах акцентовані заходи, орієнтовані на полярні категорії молоді – проблемна та талановита молодь. При цьому недостатньо уваги приділяється значній кількості молодих людей, що знаходяться «посередині». «Нормальна» група також стикається з низкою проблем, в першу чергу – відсутність можливостей самореалізації, а особливо в сільській місцевості.

7. Обсяги фінансування програми "Молодь України" мають тенденцію до зростання – від 8,8 млн. грн у 2016 році до 56,3 млн. грн. у 2020 році. Незважаючи на значну кількість заходів програми, молодіжна політика займає лише 1,8% у бюджеті МКМС (за 2018 рік). Зазначені цифри добре ілюструють, наскільки «пріоритетною» є ця сфера для Уряду.
8. Одним із ефективних механізмів реалізації програми "Молодь України" є всеукраїнський Конкурс з визначення проєктів, розроблених молодіжними ОГС. Підсумовуючи результати цього Конкурсу можна стверджувати, що лідером являється пріоритет «Формування громадянської позиції» (56%), аутсайдером – «Міжнародне молодіжне співробітництво» (4,9%).
9. організацій в Україні 21,4 % молодих людей, а близько 2 % беруть або брали участь у їхній роботі.

У сфері сприяння розвитку громадянського суспільства

1. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства (ГС) в Україні на 2016 – 2020 роки є засадничим документом державної політики розвитку ГС. Одним із основних пріоритетів стратегії є формування сприятливого законодавства для створення, діяльності та участі організацій громадянського суспільства (ОГС) в суспільному житті. Національна стратегія сприяння розвитку ГС також декларує пріоритети, які співзвучні із пріоритетами Стратегії розвитку державної молодіжної політики.
2. Після Революції Гідності наступило розчарування в діючій владі, яка не виправдала сподівань. Із 2017 року розрив між ГС та центральною владою особливо посилюється, зокрема через введення електронних декларацій для антикорупційних ОГС та через відсутність системної співпраці між ГС та керівництвом держави. Нова влада, яка прийшла у 2019 році декларує наміри забезпечити нове вікно можливостей для ОГС брати участь у формуванні державної політики.
3. На інституційному рівні діалог влади і громадян мають забезпечувати Координаційна рада сприяння розвитку ГС як консультативно-дорадчий орган при Президентові України та Громадські ради при всіх центральних органах виконавчої влади та регіональних держадміністраціях.
Незважаючи на періодичні зміни нормативних документів щодо їх діяльності ці ради залишаються малоефективним інструментом – ОГС беруть участь в їх роботі для статусу та окремих привілеїв, а держоргани використовують ради для беззастережного схвалення з боку громадськості власної діяльності та ініціатив.
4. Як свідчать результати діяльності центральних органів виконавчої влади та Громадських рад при них – з національного рівня неефективно розвивати на місцях відносини між людьми, між людьми і владою, в кожному регіоні і кожній громаді своя специфіка і свої можливості.
З іншого боку питання єдності українського простору набуло сьогодні надзвичайної ваги. Зовнішні загрози та внутрішні виклики спонукають державу та ГС до переосмислення державної політики, яка має бути спрямованою на інтеграцію регіонів та формування на всій території України умов для міжрегіональної єдності та загальноукраїнської солідарності.
Таким чином, відкритим залишається питання створення ефективного механізму координації центрального та регіональних рівнів для забезпечення розвитку ГС «знизу» та формування всеукраїнської солідарності «згори».
5. Основним інструментом виконання Національної стратегії сприяння розвитку ГС в являється План заходів з її виконання, який затверджується щорічно відповідними розпорядженнями Кабінету Міністрів України. Аналіз звітів цих планів, зокрема в частині молодіжної політики

засвідчив той факт, що проблемами молодіжних ОГС і надалі залишаються: брак фінансування; низький рівень співпраці ОГС із бізнесом; недостатня кваліфікація персоналу ОГС.

6. На відміну від сфери молодіжної політики, де діє всеукраїнський Конкурс з визначення проєктів, розроблених молодіжними ОГС в рамках програми «Молодь України», єдиного всеукраїнського Конкурсу сприяння розвитку ГС в Україні не має.

У сфері національно-патріотичного виховання

1. В Україні Стратегія національно-патріотичного виховання є засадничим документом державної політики в сфері національно-патріотичного виховання (НПВ) та громадянської освіти. На сьогодні розроблений проєкт Плану дій її впровадження на 2020-2025 роки.
2. На національному рівні основною інституцією, що відповідає за політику НПВ є Міністерство молоді та спорту (МКМС) України. Іншим важливим суб'єктом політики НПВ являється Міністерство освіти і науки України (МОН), яке затвердило власну Концепцію НПВ та план заходів щодо її реалізації. Ключовими напрямками концепції визначено: впровадження громадянської освіти; реалізацію положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру "Сокіл" ("Джура"); створення сприятливих умов для діяльності молодіжних організацій, насамперед розвитку Пластового руху та Спілки Української Молоді.

Окрім того до сфери національно-патріотичного виховання мають відношення ціла низка центральних міністерств і відомств - Міністерства оборони України, Національне агентство України з питань державної служби, Державна служба України з надзвичайних ситуацій. З метою координації діяльності цих структур та громадських патріотичних організацій була створена Міжвідомча комісія з питань НПВ (дорадчий орган Кабінету Міністрів України), яка так і не запрацювала.

3. Достатньо ефективним інструментом реалізації Стратегії НПВ є всеукраїнський Конкурс з визначення проєктів НПВ, розроблених ОГС. Незважаючи на позитивні тенденції щодо збільшення фінансування сфери НПВ, зокрема і Конкурсу, ефективність його використання все ще залишається недостатньою, зокрема в частині непропорційність обсягів прямого та конкурсного бюджетування.

Що далі

Як було зазначено вище 24 грудня 2019 року Постановою Кабінету міністрів України було затверджено Положення про Державне агентство розвитку молоді та громадянського суспільства України та внесено зміни до Положення про Міністерство культури, молоді та спорту (МКМС). Відповідно до цих змін Держагентство молоді визначено центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується МКМС. При цьому міністерство формує, а Держагентство молоді реалізує державну політику у:

- молодіжній сфері;
- сфері національно-патріотичного виховання;
- сфері розвитку громадянського суспільства.

В цій ситуації перед Держагентством молоді постає амбітне завдання звести воєдино по суті три політики, які керувалися значною кількістю законів, указів Президента, постанов Кабінету міністрів, наказів профільних міністерств – в основному Міністерства культури, молоді і спорту та Міністерства освіти і науки.

Додатки

Додаток 1

«Законопроект «Про молодь» (№3621) від 10.12.2015²⁷

Українська молодь повинна мати можливості та механізми самореалізації в державі, впливати на ухвалення рішень. Цьому сприятиме новий законопроект «Про молодь», який подала фракція «Батьківщина».

Про це заявив заступник Голови партії, народний депутат Іван Крулько під час парламентських слухань на тему: «Формування і реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації».

«Законопроект «Про молодь» (№3621) спрямований на те, аби забрати молодь із вулиць у багатопрофільну мережу обласних молодіжних центрів з хостелами для молодіжних обмінів, навчальними просторами для неформальної освіти, мережу підліткових клубів, у тому числі, в сільській місцевості, в об'єднаних територіальних громадах», – пояснив один з авторів законопроекту.

Крулько також зазначив, що документ змінює уявлення про те, що таке молодіжна політика для української держави і як молодь може впливати на ухвалення рішень.

«Молодь хоче долучатись до змін у своїх громадах і бути учасниками цих змін, і законопроект дає їм такі можливості. При чому не лише на регіональному, а й на центральному рівні», – уточнив парламентар.

Більше того, проект закону №3621 передбачає формування молодіжної політики на основі репрезентативних соціологічних досліджень і статистичної інформації з урахуванням міжнародного досвіду; включення у молодіжну політику неформальних об'єднань; розширення джерел фінансування, а також гармонізацію українського законодавства у сфері молодіжної політики до стандартів Євросоюзу.

«В Євросоюзі всі рішення щодо молоді мають бути ухвалені за її участі. Саме так має бути і в нас. І тому треба, аби сьогодні, під час цих парламентських слухань, ви підтримали законопроект «Про молодь» у своїх рекомендаціях – і стали головними агітаторами цього документу і драйверами змін у державі», – зауважив Іван Крулько та закликав молодь активніше долучатись до прийняття рішень.

Адже, за оцінками народного депутата, через відсутність сучасних механізмів та відповідного законодавства молодіжна політика досі перебуває у лещатах «совка», а приміщення молодіжних та дитячих центрів часто використовуються не за призначенням.

«Влада по святах дає концерти та дискотеки, тоді як молодь чекає від неї інших речей. На жаль, молодіжна політика не була серед пріоритетів держави всі роки незалежності, хоч влада і розповідала, що молодь – майбутнє нації. І це добре видно з того, як фінансувалась молодіжна політика: із року в рік – за залишковим принципом. І з того, як ухвалювалися закони у сфері молодіжної політики: їх ставили переважно на середу, коли погана явка депутатів, і провалювали», – зауважив політик.

У зв'язку з цим він навів приклад із подвійним «провалюванням» реформаторського законопроекту «Про молодіжні центри».

Іван Крулько також наголосив: «Майбутнє України та громад значною мірою залежить від того, чи матиме можливість молодь розвиватись в Україні, чи буде вона думаючою, свідомою, патріотичною, включеною у суспільні та управлінські процеси, чи почне брати на себе відповідальність, чи платитиме в Україні податки і народжуватиме дітей, чи буде змушена виїжджати за кордон».

²⁷ <https://ba.org.ua/ivan-krulko-batkivshhina-podala-novij-zakonoproekt-pro-molod/>

«Законопроект «Про молодь» (2076) від 05.09.2019²⁸

Нові підходи у молодіжній політиці

Група народних депутатів спільно з Міністерством молоді та спорту, UNICEF і експертами Реанімаційного пакету реформ розробили новий реформаторський проект закону "Про молодь". Він здатен суттєво змінити молодіжну політику України.

Законопроект запроваджує 9 нових визначень у реалізації молодіжної політики, яких досі не було:

- молодіжна робота;
- молодіжний центр;
- молодіжний працівник;
- інституційний розвиток;
- організація, що працює з дітьми та молоддю;
- неформальне молодіжне об'єднання;
- національно-патріотичне виховання; громадянська освіта;
- молодіжна рада.

Вперше звернули увагу на проблему неформальних об'єднань. Досі держава їх ігнорувала, але це не значить, що вони не діяли і не набували популярності і авторитету серед молоді: футбольні, музичні фанклуби, наприклад. Тому законопроект передбачає визнання на рівні держави таких об'єднань неформальними молодіжними об'єднаннями, організаціями, що працюють із дітьми та молоддю, а також обіцяють інституційну підтримку молодіжним організаціям.

При цьому, за словами Крулька, виправили ситуацію з дитячими організаціями. В процесі роботи над законопроектом фахівці дійшли думки, що насправді дитячі організації існують тільки у тоталітарних суспільствах.

Це був такий сюр, коли організація називається дитячою, але власне діти там нічого не вирішують. За логікою це мають бути організації, що працюють з дітьми. За нею ми і пішли у цьому законі – сказав нардеп.

Напрями реалізації закону

Ключові напрямки законопроекту наступні:

- зайнятість,
- молодіжне житло і будівництво,
- підтримка молоді у складних обставинах,
- культурний розвиток,
- здоров'я і фізичний розвиток,
- правовий захист.

Але перше, на що ми звертаємо увагу, це:

- національно-патріотичне виховання
- громадянська освіта молоді.

Це є ключ, це системна робота з молоддю, починаючи з першого класу школи. Якби це робилося з 91 року, то проблем, як ми маємо на Донбасі і в Криму, не було б. На це треба виділяти конкретні ресурси, готувати фахівців, і запроваджувати національно-патріотичне виховання на усіх рівнях підготовки молоді до дорослого життя.

²⁸ https://24tv.ua/noviy_zakon_pro_molod_groshi_dlya_yunatskih_idey_n754963

Нові молодіжні інституції

Головна ідея закону – жодного рішення для молоді без молоді. Для її втілення, щоб молодь могла реально впливати на рішення і реалізувати свої ідеї, передбачено створення спеціальних інституцій, які братимуть безпосередню участь у виробленні молодіжної політики.

Так, законопроект передбачає впровадження *Національного форуму з питань молоді.* Очолюватиме його прем'єр-міністр України. Збиратиметься він двічі на рік і вироблятиме ключові ініціативи і стратегії молодіжної політики.

Цей форум, ця велика учасницька інфраструктура, буде зорієнтована якраз на пошук тих потреб, пріоритетів, які ставатимуть пріоритетами молодіжної політики

Нацфорум також обиратиме Наглядову раду Національного агентства молодіжних ініціатив. Це Агентство – нова інституція, якої досі в Україні не існувало. А вже правління Агентства обиратиметься Наглядовою радою. До складу Наглядової ради увійдуть 8 представників Національної молодіжної ради, 7 представників Національної молодіжної консультативної ради.

Додаток 3

Порівняння пріоритетів Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року, Державної програми «Молодь України 2016-2020 та Плану заходів з виконання програми на 2016-2020 роки.

Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року	Державна програма «Молодь України 2016-2020	План заходів з виконання Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки
Пріоритети	Пріоритети	Заходи
1. Формування здорового способу життя молоді	1. Здоровий спосіб життя молоді	2. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді
2. Забезпечення зайнятості молоді на ринку праці	2. Зайнятість молоді	4. Створення умов для працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді
3. Забезпечення молоді житлом	3. Житло для молоді	5. Створення умов для забезпечення молоді житлом
4. Активізація участі молоді у суспільно-політичному житті шляхом:	4. Формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання – шляхом:	1. Формування громадянської позиції і національно-

ЕВРОПЕЙСЬКИЙ ДІАЛОГ
громадська організація

www.dialog.lviv.ua
dialog@dialog.lviv.ua
просп. Чорновола, 4, Львів, 79019

<ul style="list-style-type: none"> ▪ залучення молоді до формування та реалізації державної молодіжної політики; ▪ залучення молоді до роботи в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; ▪ забезпечення участі молоді у розвитку громадянського суспільства 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ здійснення заходів, спрямованих на відродження національно-патріотичного виховання ▪ утвердження громадянської свідомості і активної життєвої позиції молоді 	<p>патріотичне виховання молоді</p> <p>7. Надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям</p> <p>9. Надання фінансової підтримки молодіжній організації “Пласт — Національна скаутська організація України”</p>
<p>5. Забезпечення доступної освіти - шляхом забезпечення її безперервності; задоволення потреб особистості та суспільства; формування державного замовлення відповідно до потреб ринку праці</p>	<p>5. Розвиток неформальної освіти - шляхом здійснення заходів, спрямованих на набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти, зокрема шляхом участі у волонтерській діяльності</p>	<p>3. Набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)</p>
<p>6. Сприяння інтеграції української молоді в європейське молодіжне співтовариство</p>	<p>-</p>	<p>8. Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва</p>
<p>-</p>	<p>6. Забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб</p>	<p>6. Забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб</p>

Додаток 4

Інформація щодо всеукраїнського Конкурсу з визначення програм, проектів (заходів), розроблених громадськими організаціями, для виконання яких надаватиметься державна фінансова допомога за 2012-2019 роки

Аналіз конкурсних пропозицій, які подавалися на Конкурс протягом 2012 – 2019 рр. дає можливість зробити деякі висновки щодо особливостей проектів та частки участі дитячих та молодіжних громадських організацій.

ЕВРОПЕЙСЬКИЙ ДІАЛОГ
громадська організація

www.dialog.lviv.ua
dialog@dialog.lviv.ua
просп. Чорновола, 4, Львів, 79019

Кількісний розподіл конкурсних пропозицій, громадських організацій та загальний кошторис витрат впродовж 2012 – 2019 рр. наведений у таблиці 1

Таблиця 1

Рік	Кількість поданих заявок	Кількість ГО	Загальна сума, грн.	Очікуване фінансування, грн
2012	128	68	47 144 049,60	28 820 878,50
2013	137	72	42 005 680,60	29 118 666,10
2014	74	47	34 724 280,45	22 146 033,00
2015	71	49	34 356 719,75	21 344 250,50
2016	90	60	42 839 664,80	28 361 534,50
2017	87	54	43 940 489,30	29 625 408,00
2018	85	53	42 839 664,80	28 361 534,50
2019	91	57	42 063 407,80	27 991 044,50

Як видно із таблиці частка проектів залишається стабільною. Різке зменшення кількості конкурсних пропозицій у 2014 – 2015 роках можна почасти пояснити загальною нестабільною ситуацією в країні.

В таблиці 2 наведений розподіл конкурсних пропозицій по пріоритетах впродовж 2012–2015 рр.

Таблиця 2

Рік	Пріоритет 1	Пріоритет 2	Пріоритет 3	Пріоритет 4	Пріоритет 5
	Інтелектуальне самовдосконалення, творчий розвиток	Утвердження патріотизму, формування цінностей	Формування здорового способу життя	Забезпечення зайнятості молоді	Інтеграція українських організацій
2012	24	43	32	17	12
2013	29	40	33	25	8
2014	13	29	16	11	5
2015	13	33	13	8	3
Всього	79	145	94	61	28

Як видно із таблиці проекти спрямовані на патріотичне виховання дітей та молоді на засадах українських національних традицій складають 35,6%. Досить велику частку (23,1%) складають проекти, спрямовані на розвиток популярних в молодіжному середовищі нових видів спорту і фізичної культури; популяризацію здорового способу життя у молодіжному середовищі, посилення відповідальності дорослих за втягування дітей та молоді до вживання алкоголю, тютюнокуріння. Найменшу кількість (6,9%) складають проекти, спрямовані на інтеграцію української молоді в європейське молодіжне співтовариство, розвиток співпраці з молоддю української діаспори.

В таблиці 3 наведений розподіл конкурсних пропозицій по пріоритетах впродовж 2016–2019 рр.

Таблиця 3

Роки	Пріоритет 1	Пріоритет 2	Пріоритет 3	Пріоритет 4	Пріоритет 5
	Формування громадянської позиції	Популяризація здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я	Створення умов працевлаштування молоді	Підтримка молоді на тимчасово окупованій території та ВПО	Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва
2016	48	19	10	6	5
2017	46	21	9	4	4
2018	48	19	8	7	3
2019	53	19	9	5	5
Всього	195	78	36	22	17

Як видно із таблиці розподіл конкурсних пропозицій свідчить про пріоритетність завдань, спрямованих на формування громадянської позиції (56% від всієї кількості проектів), а саме на посилення профілактики правопорушень у процесі підвищення рівня правових знань, правової культури та правової поведінки молоді, формування патріотичної свідомості молоді, зокрема в освітніх закладах і у молодіжному середовищі, шляхом залучення молоді до суспільно значущої діяльності. На популяризацію та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді спрямовано 22,4 % конкурсних пропозицій. Як відомо, фізична культура та спорт є невід'ємною часткою гармонійного розвитку людини.

Як і в попередні роки на забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва зорієнтовано 4,9% від усіх конкурсних пропозицій. Така тенденція може свідчити, що робота організацій над міжнародним співробітництвом в першу чергу пов'язана з взаємодією з міжнародними організаціями та участю на отримання грантів поза цим конкурсом.

Якщо проаналізувати склад заявників та надані гранти, то можна констатувати, що із 349 заявок, поданих у 2019 році перемогу здобули 54 молодіжні організації, більшість з яких із статусом Всеукраїнських. Діапазон бюджетів підтриманих проектів – від 65 до 400 тис.грн.

Додаток 5

Стратегічні напрями та завдання Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року

Стратегічні напрями	Завдання
1. Забезпечення доступної освіти	<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення її безперервності; ▪ задоволення потреб особистості та суспільства; ▪ формування державного замовлення відповідно до потреб ринку праці; ▪ налагодження співпраці роботодавців і навчальних закладів для стажування студентської та учнівської молоді, укладення договорів про працевлаштування випускників на перше робоче місце; ▪ налагодження співпраці роботодавців і навчальних закладів для формування навчальних програм, програм стажування та проходження навчальної практики, залучення роботодавців до планування навчального процесу
2. Формування здорового способу життя молоді	<ul style="list-style-type: none"> ▪ мотивації до здорового способу життя; ▪ забезпечення розвитку фізичної культури та спорту; ▪ проведення всеукраїнських, міжрегіональних і регіональних спортивних змагань, турнірів;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ виконання програм, спрямованих на залучення молоді до занять фізичною культурою та спортом
3. Забезпечення зайнятості молоді на ринку праці шляхом	<ul style="list-style-type: none"> ▪ стимулювання роботодавців у наданні першого робочого місця, ▪ підвищення рівня конкурентоспроможності молоді; ▪ запровадження у навчальних закладах факультативних занять з організації власної справи та набуття підприємницьких навичок; ▪ здійснення заходів щодо сприяння зайнятості молоді, насамперед тієї, яка потребує соціального захисту; ▪ сприяння підприємницькій діяльності молоді, визначення механізмів її підтримки; ▪ запровадження системи підтвердження результатів неформального навчання молоді; <p>сприяння професійній орієнтації учнів 8-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів</p>
4. Забезпечення молоді житлом шляхом	<p>надання пільгових довгострокових кредитів для будівництва (реконструкції) чи придбання житла за рахунок бюджетних коштів;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ іпотечного пільгового кредитування за рахунок власних і залучених коштів Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву строком до 30 років та звільнення молодих сімей з дітьми від сплати відсотків за користування кредитом; ▪ часткової компенсації відсоткової ставки кредиту, наданого для будівництва (реконструкції) чи придбання житла; ▪ надання за рахунок державного бюджету державної підтримки для будівництва чи придбання житла в межах 30 відсотків його вартості;
5. Активізація участі молоді у суспільно-політичному житті	<ul style="list-style-type: none"> ▪ залучення молоді до формування та реалізації державної молодіжної політики; ▪ залучення молоді до роботи в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; ▪ забезпечення участі молоді у розвитку громадянського суспільства
6. Сприяння інтеграції української молоді в європейське молодіжне співтовариство	<ul style="list-style-type: none"> ▪ залучення центральними і місцевими органами виконавчої влади молоді, громадських об'єднань, що представляють її інтереси, до виконання міжнародних програм; ▪ популяризації вивчення іноземних мов, що є поширеними у державах - членах Європейського Союзу; ▪ розроблення молодіжних проектів та укладення міжнародних договорів; ▪ сприяння навчанню талановитої молоді за кордоном; ▪ розширення міжнародного молодіжного співробітництва; ▪ сприяння інтеграції громадських об'єднань, що представляють інтереси молоді, до відповідних міжнародних організацій, співпраці таких об'єднань з українською діаспорою

Стратегічні напрями та завдання Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки

Стратегічні напрями	Завдання
1. Створення сприятливих умов для формування та	<ul style="list-style-type: none"> ▪ запровадження єдиного конкурсного порядку відбору органами виконавчої влади програм (проектів, заходів), розроблених організаціями громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка держави, та забезпечення на

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДІАЛОГ
громадська організація

www.dialog.lviv.ua
dialog@dialog.lviv.ua
просп. Чорновола, 4, Львів, 79019

інституційного розвитку організацій громадянського суспільства	<p>законодавчому рівні рівного доступу зазначених організацій, зокрема благодійних організацій, до участі у такому відборі;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ вироблення за участю громадськості пріоритетів та єдиних критеріїв щодо надання фінансової підтримки за рахунок бюджетних коштів для виконання програм (реалізації проектів, заходів), розроблених організаціями громадянського суспільства та спрямованих на реалізацію завдань державної, регіональної політики, визначення середньо- і довгострокових індикаторів обсягів надання такої фінансової підтримки; ▪ запровадження ефективних механізмів надання фінансової підтримки громадським ініціативам, спрямованим на реалізацію цієї Стратегії;
2. Забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення	<ul style="list-style-type: none"> ▪ унормування порядку проведення органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування консультацій з громадськістю щодо проектів нормативно-правових актів під час їх розроблення; ▪ сприяння включенню до регламентів місцевих рад обов'язкових процедур забезпечення інформаційної прозорості і відкритості, у тому числі питань залучення громадськості до підготовки проектів актів, що мають важливе суспільне значення.
3. Стимулювання участі організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України	<ul style="list-style-type: none"> ▪ стимулювання розвитку соціального підприємництва, зокрема удосконалення механізмів фінансової підтримки такої діяльності; ▪ встановлення конкурсних засад визначення виконавців державних, регіональних та місцевих цільових програм серед організацій громадянського суспільства та забезпечення рівних можливостей для участі у таких конкурсах; ▪ запровадження обов'язкового залучення організацій громадянського суспільства до оцінки потреб громадян у соціальних та інших суспільно значущих послугах
4. Створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці	<ul style="list-style-type: none"> ▪ запровадження обов'язкових моніторингу та оцінки розпорядниками бюджетних коштів програм і проектів, які виконуються організаціями громадянського суспільства за рахунок бюджетних коштів; ▪ запровадження обов'язкової звітності організацій громадянського суспільства, які отримують державну фінансову підтримку, публічного доступу до такої звітності, а також до результатів обов'язкового моніторингу, оцінки та експертизи результатів державної фінансової підтримки організацій громадянського суспільства; ▪ проведення просвітницьких заходів та соціальної реклами з питань взаємодії з організаціями громадянського суспільства, розвитку громадянського суспільства; ▪ стимулювання наукових досліджень, публікацій та просвітницьких заходів у сфері розвитку громадянського суспільства і міжсекторальної співпраці.

**Стратегічні напрями та завдання Стратегія розвитку державної молодіжної політики
на період до 2020 року**

Стратегічні напрями	Завдання
7. Забезпечення доступної освіти	<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення її безперервності; ▪ задоволення потреб особистості та суспільства; ▪ формування державного замовлення відповідно до потреб ринку праці; ▪ налагодження співпраці роботодавців і навчальних закладів для стажування студентської та учнівської молоді, укладення договорів про працевлаштування випускників на перше робоче місце; ▪ налагодження співпраці роботодавців і навчальних закладів для формування навчальних програм, програм стажування та проходження навчальної практики, залучення роботодавців до планування навчального процесу
8. Формування здорового способу життя молоді	<ul style="list-style-type: none"> ▪ мотивації до здорового способу життя; ▪ забезпечення розвитку фізичної культури та спорту; ▪ проведення всеукраїнських, міжрегіональних і регіональних спортивних змагань, турнірів; ▪ виконання програм, спрямованих на залучення молоді до занять фізичною культурою та спортом
9. Забезпечення зайнятості молоді на ринку праці шляхом	<ul style="list-style-type: none"> ▪ стимулювання роботодавців у наданні першого робочого місця, ▪ підвищення рівня конкурентоспроможності молоді; ▪ запровадження у навчальних закладах факультативних занять з організації власної справи та набуття підприємницьких навичок; ▪ здійснення заходів щодо сприяння зайнятості молоді, насамперед тієї, яка потребує соціального захисту; ▪ сприяння підприємницькій діяльності молоді, визначення механізмів її підтримки; ▪ запровадження системи підтвердження результатів неформального навчання молоді; <p>сприяння професійній орієнтації учнів 8-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів</p>
10. Забезпечення молоді житлом шляхом	<p>надання пільгових довгострокових кредитів для будівництва (реконструкції) чи придбання житла за рахунок бюджетних коштів;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ іпотечного пільгового кредитування за рахунок власних і залучених коштів Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву строком до 30 років та звільнення молодих сімей з дітьми від сплати відсотків за користування кредитом; ▪ часткової компенсації відсоткової ставки кредиту, наданого для будівництва (реконструкції) чи придбання житла; ▪ надання за рахунок державного бюджету державної підтримки для будівництва чи придбання житла в межах 30 відсотків його вартості;
11. Активізація участі молоді у суспільно-політичному житті	<ul style="list-style-type: none"> ▪ залучення молоді до формування та реалізації державної молодіжної політики, ▪ залучення молоді до роботи в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; ▪ забезпечення участі молоді у розвитку громадянського суспільства

12. Сприяння інтеграції української молоді в європейське молодіжне співтовариство	<ul style="list-style-type: none"> ▪ залучення центральними і місцевими органами виконавчої влади молоді, громадських об'єднань, що представляють її інтереси, до виконання міжнародних програм; ▪ популяризації вивчення іноземних мов, що є поширеними у державах - членах Європейського Союзу; ▪ розроблення молодіжних проектів та укладення міжнародних договорів; ▪ сприяння навчанню талановитої молоді за кордоном; ▪ розширення міжнародного молодіжного співробітництва; ▪ сприяння інтеграції громадських об'єднань, що представляють інтереси молоді, до відповідних міжнародних організацій, співпраці таких об'єднань з українською діаспорою
---	--

Стратегічні напрями та завдання Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки

Стратегічні напрями	Завдання
5. Створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку організацій громадянського суспільства	<ul style="list-style-type: none"> ▪ запровадження єдиного конкурсного порядку відбору органами виконавчої влади програм (проектів, заходів), розроблених організаціями громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка держави, та забезпечення на законодавчому рівні рівного доступу зазначених організацій, зокрема благодійних організацій, до участі у такому відборі; ▪ вироблення за участю громадськості пріоритетів та єдиних критеріїв щодо надання фінансової підтримки за рахунок бюджетних коштів для виконання програм (реалізації проектів, заходів), розроблених організаціями громадянського суспільства та спрямованих на реалізацію завдань державної, регіональної політики, визначення середньо- і довгострокових індикаторів обсягів надання такої фінансової підтримки; ▪ запровадження ефективних механізмів надання фінансової підтримки громадським ініціативам, спрямованим на реалізацію цієї Стратегії;
6. Забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення	<ul style="list-style-type: none"> ▪ унормування порядку проведення органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування консультацій з громадськістю щодо проектів нормативно-правових актів під час їх розроблення; ▪ сприяння включенню до регламентів місцевих рад обов'язкових процедур забезпечення інформаційної прозорості і відкритості, у тому числі питань залучення громадськості до підготовки проектів актів, що мають важливе суспільне значення.
7. Стимулювання участі організацій громадянського	<ul style="list-style-type: none"> ▪ стимулювання розвитку соціального підприємництва, зокрема удосконалення механізмів фінансової підтримки такої діяльності; ▪ встановлення конкурсних засад визначення виконавців державних, регіональних та місцевих цільових програм серед організацій

суспільства в соціально-економічному розвитку України	<p>громадянського суспільства та забезпечення рівних можливостей для участі у таких конкурсах;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ запровадження обов'язкового залучення організацій громадянського суспільства до оцінки потреб громадян у соціальних та інших суспільно значущих послугах
8. Створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці	<ul style="list-style-type: none"> ▪ запровадження обов'язкового моніторингу та оцінки розпорядниками бюджетних коштів програм і проектів, які виконуються організаціями громадянського суспільства за рахунок бюджетних коштів; ▪ запровадження обов'язкової звітності організацій громадянського суспільства, які отримують державну фінансову підтримку, публічного доступу до такої звітності, а також до результатів обов'язкового моніторингу, оцінки та експертизи результатів державної фінансової підтримки організацій громадянського суспільства; ▪ проведення просвітницьких заходів та соціальної реклами з питань взаємодії з організаціями громадянського суспільства, розвитку громадянського суспільства; ▪ стимулювання наукових досліджень, публікацій та просвітницьких заходів у сфері розвитку громадянського суспільства і міжсекторальної співпраці.

Додаток 7

Звіт Кабінету Міністрів України щодо виконання плану заходів за 2019 рік з реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки

Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки	Звіт про виконання плану заходів на 2019 рік з реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки
Пріоритети	Результати
1. Створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку організацій громадянського суспільства	<p><u>Мінмолодьспортом у серпні 2019 року проведено навчання щодо підготовки конкурсних пропозицій для представників 21 дитячої громадської організації з 15 областей України та м. Києва у рамках Всеукраїнського семінару-тренінгу, спрямованого на розвиток професійних компетентностей молодіжних лідерів.</u></p> <p>14 обласними держадміністраціями було <u>організовано і проведено навчання (семінари, тренінги) представникам інститутів громадянського суспільства щодо організації та проведення конкурсів програм (проектів, заходів), для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка з місцевого бюджету.</u></p>

2. Забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення	За участю асоціацій органів місцевого самоврядування, фахівців і експертів у сфері місцевої демократії зазначеним міністерством розроблено рекомендації щодо статуту територіальної громади,
3. Стимулювання участі організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України	Проведено роботу щодо збору, систематизації та аналізу міжнародного досвіду про діяльність соціального підприємництва Розроблено Зелену книгу соціального підприємництва в Україні
4. Створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці	Навчання державних службовців місцевих державних адміністрацій і посадових осіб місцевого самоврядування за дистанційним он-лайн курсом «Розумна Взаємодія» Продовження співпраці між Національною поліцією та представниками благодійних організацій і громадських об'єднань у напрямку запобігання шахрайству під час публічного збору благодійних пожертв Мін'юстом проводилася роз'яснювальна робота в рамках реалізації загальнонаціонального правопросвітницького проекту «Я маю право»

Звіт «Громадянське суспільство України: політика сприяння та залучення, виклики та трансформації»²⁹

Національного інституту стратегічних досліджень. Інформація щодо виконання плану заходів на 2019 рік з реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки

Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки	Звіт «Громадянське суспільство України: політика сприяння та залучення, виклики та трансформації» (2019)*
--	---

²⁹ <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/gromadyanske-suspilstvo-ukraini-politika-spriyannya-ta-zaluchennya>

Пріоритети	Результати
<p>1. Створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку організацій громадянського суспільства</p>	<p><u>Удосконалення умов реєстрації та ліквідації організацій громадянського суспільства.</u> Важливим результатом державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства став офіційний запуск послуги з подання в електронній формі документів на проведення державної реєстрації громадського об'єднання (ГО) зі статусом юридичної особи.</p> <p><u>Затвердження нормативно-правової основи державного розвитку громадянської освіти.</u> У жовтні 2018 р. було ухвалено Концепцію розвитку громадянської освіти</p> <p><u>В Україні розширюється мережа ресурсних центрів для ОГС та хабів,</u> які підтримуються місцевою владою та міжнародними донорами (Програма сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується USAID, опікується 15 хабами для ОГС, які надають підтримку ініціативним групам на місцевому рівні). NGO Forum надає послуги своїм членам, а <u>Міністерство молоді та спорту підтримує молодіжні центри, які надають послуги ОГС.</u></p> <p><u>Оновлення механізму обрання членів консультативно-дорадчих структур при органах державної влади.</u> У травні 2019 р. було внесено зміни в урядову постанову «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» № 996, які вдосконалили механізм формування та організації діяльності громадських рад</p>
<p>2. Забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення</p>	<p>Протягом останніх чотирьох років в Україні активізувався процес <u>упровадження Концепції відкритих даних діяльності органів публічної влади,</u> результатом якого стає підвищення вимог до прозорості суб'єктів владних повноважень.</p> <p>Низка урядових документів регламентує <u>процедури громадського обговорення та громадських слухань</u> щодо ухвалення важливих для мешканців громад рішень</p> <p>Кабінет Міністрів України затвердив <u>Порядок проведення консультацій з громадськістю</u> з питань формування та реалізації державної політики.</p> <p><u>Партисипативне стратегічне планування розвитку громади.</u> Використання практики залучення населення до розробки стратегічного плану розвитку громади передбачено Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.</p>
<p>3. Стимулювання участі організацій громадянського</p>	<p><u>Початок процесу запровадження електронних процедур проведення конкурсів.</u> Міністерство молоді та спорту України</p>

суспільства в соціально-економічному розвитку України	(Мінмолодьспорт) офіційно розпочало роботу над запуском електронної системи для конкурсів таких проектів та підготувало пропозиції щодо запровадження електронних процедур. <u>Початок запровадження єдиного конкурсного порядку відбору</u> органами виконавчої влади програм (проектів, заходів), розроблених організаціями громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка держави.
4. Створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці	-

**Вибрані результати стосуються тільки заходів, які прямо чи опосередковано зв'язані з питаннями молодіжної політики*

Додаток 8

Порівняння напрямів Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки та Стратегії національно-патріотичного виховання від 18 травня 2019 року.

Стратегія національно-патріотичного виховання від 18 травня 2019 року	Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки
<ul style="list-style-type: none"> ▪ удосконалення нормативно-правової бази стосовно національно-патріотичного виховання; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ удосконалення нормативно-правової бази стосовно національно-патріотичного виховання дітей і молоді;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ підвищення ролі української мови як національної цінності та невід'ємного елемента національно-патріотичного виховання, здійснення заходів з її популяризації; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ підвищення ролі української мови як національної цінності; забезпечення належної організації науково-дослідної та методичної роботи у сфері національно-патріотичного виховання
<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення підтримки україномовних дитячих і молодіжних друкованих видань, спрямованих на виховання молодого покоління в дусі патріотизму, поваги до історичного минулого та духовної й культурної спадщини, популяризація читання як соціально важливого вміння; 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ популяризація та поширення україномовного культурного продукту; 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>здійснення проектів та заходів, спрямованих на підвищення престижу військової служби;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>здійснення заходів, спрямованих на підвищення престижу військової служби;</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ упорядкування та вдосконалення системи допризовної військової підготовки; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ упорядкування та вдосконалення системи допризовної військової підготовки, підготовки з військово-облікових спеціальностей;

<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення належної організації науково-дослідної та методичної роботи у сфері національно-патріотичного виховання; 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ розроблення та впровадження сучасних виховних систем, технологій і методик у сфері національно-патріотичного виховання, узагальнення та поширення кращого досвіду у цій сфері; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ вивчення сучасних виховних систем, технологій і методик у сфері національно-патріотичного виховання, узагальнення та поширення найкращого досвіду у цій сфері;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ впровадження навчальних дисциплін духовно-морального спрямування як основи формування особистості та підґрунтя для національно-патріотичного виховання, які виходять з традицій українського державотворення; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ впровадження навчальних дисциплін духовно-морального спрямування як основи формування особистості та підґрунтя для національно-патріотичного виховання;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ підтримка та розвиток сімейних традицій, активне залучення сім'ї до процесу національно-патріотичного виховання; 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ розроблення єдиних підходів у сфері національно-патріотичного виховання у діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ формування єдиних стандартів діяльності у сфері національно-патріотичного виховання та інструментів їх впровадження;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ підвищення професійної компетентності фахівців у сфері національно-патріотичного виховання, налагодження конструктивної взаємодії, соціального партнерства між суб'єктами національно-патріотичного виховання; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ підвищення професійної компетентності фахівців у сфері національно-патріотичного виховання, налагодження конструктивної взаємодії між суб'єктами національно-патріотичного виховання;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ сприяння створенню центрів національно-патріотичного виховання та розвитку напрямку національно-патріотичного виховання у молодіжних центрах; 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення скоординованої діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення оптимальної скоординованої діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ організація та координація інформаційно-просвітницької роботи у сфері національно-патріотичного виховання; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ організація та координація інформаційно-просвітницької роботи у сфері національно-патріотичного виховання;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ превенція негативних проявів поведінки, злочинності, наркоманії, алкоголізму, насамперед серед дітей та молоді, зокрема шляхом залучення до участі у заходах із національно-патріотичного та духовно-морального виховання; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ профілактика негативних проявів поведінки, злочинності, наркоманії, алкоголізму серед дітей та молоді шляхом залучення дітей і молоді до участі у заходах із національно-патріотичного виховання;
<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення належної підтримки з боку держави для ефективної діяльності організацій громадянського суспільства у сфері національно-патріотичного виховання, зокрема надання всебічного сприяння громадським об'єднанням ветеранів та учасників антитерористичної операції 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення умов і підтримки з боку держави для ефективної діяльності інститутів громадянського суспільства у сфері національно-патріотичного виховання;

<p><i>та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях у реалізації проектів (заходів) з національно-патріотичного виховання;</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>створення сприятливих умов для діяльності молодіжних організацій, насамперед для розвитку пластового руху в Україні та Спілки Української Молоді, що відновили свою діяльність в Україні із здобуттям незалежності;</i> 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ розроблення рекомендацій для роботи установ та закладів національно-патріотичного спрямування, інших організацій, які здійснюють проекти (заходи) з національно-патріотичного виховання, та надання підтримки таким установам, закладам та організаціям; 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>розвиток співпраці з державами Європейського Союзу та державами - членами НАТО, які успішно впроваджують проекти та заходи у сфері національно-патріотичного виховання;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>розвиток міжнародної співпраці з державами Європейського Союзу та іншими розвинутими державами, які успішно впроваджують заходи у сфері національно-патріотичного виховання;</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ створення системи ефективного моніторингу та досліджень у сфері національно-патріотичного виховання. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ створення системи ефективного моніторингу у сфері національно-патріотичного виховання.

Примітка. Курсивом виділено пріоритети, які безпосередньо стосуються підтримки молодіжних ініціатив та інституцій

